

Bizonyos kényszerek

FETTER GYÖRGY

Hemingway: mindazt, amiről senki más nem tud, meg kell írni. Nos, valami ilyesmi. Vagy legalábbis a végkimenetel valami ilyesmi. Először a szavak, a történetek elvágtatnak mellettünk a messzeségbe, jó sok év telik így, később megérezzük, akár mi mesélünk, akár nekünk mesélnek, hogy nem jó ez így. S egyszer csak kinyúl a kezünk az eláramló szavak és mondatok közé, s marokra fogja, rabságba ejti őket. Elkezdődik az írás.

A belső késztetésből fölhajított toll sok mindenkibe beleállhat. Leginkább persze magába az íróba, a leendő íróba, ami jó hosszú történet kezdetét is jelentheti. És ha nem elsőre, akkor utóbb mégis beleáll másokba is, az ön-történetek mellett megszületnek a más-történetek. Az író ugyanis véges objektum, így az önmagáról mesélő történetek erősen véges mértékben állnak rendelkezésre. És ez a végesség bizony nagyon jó, hiszen így az író vagy újabb kalandok után kell nézzen, vagy másokéból kell merítsen, s egyféle szubjektív archívumává válik a kornak.

Ekkor már rég nem ura az eseményeknek, útját régóta bizonyos kényszerek jelölik ki, kikerülhetetlen késztetések irányítják. Az írás olyanná válik, mint más embereknek az oxigén, percről percre hiányozni kezd, s idővel megállás nélkülivé válik, ha nincs is kéznél papír és toll, a gondolatok, a szavak, a mondatok folyamatosan megszületnek. Az író huszonnégyszer órássá válik, s az olajozottság kétségtelenül érződni kezd. Amire régen várni kellett, elkapni a szikra pillanatát, az most már bármikor előhúzható. Szentségtörő szavakkal írhatnám csak le, ahogyan a kétkezes, baromi markolás kisujjból kirázássá válik. A technika, az írás technikája legalábbis. A történet, az külön dolog.

Vagy saját, vagy másoké. És bár a címmel egyértelműen a belső kényszerekre akartam utalni, meg kell mondani, néhányan a „mások” közül szinte kikövetelik, hogy szereplői legyenek az írásoknak! De a látszatát is kerülném annak, hogy ez terhes. Dehogy. Csak megemlítettem.

Fölizgatja az állampolgárokat, hogy részévé válhatnak valami rendkívülinek, valami ritkának. Örökre beékelődhetnek az irodalomtörténetbe! És ezt elmondhatják másoknak is. Persze hízelgő az írónak is, hogy olyvalakinek tartják, akinek a szava maradandó és értékes. Talán titkon azt remélik a könyvekbe így-úgy beleírtak, hogy egyszer majd ott állhatnak a könyvesbolt kirakata előtt és félhangosan egy könyvre bökhetnek: abban ott én vagyok! Nem nagyon tévedünk avval, hogy ilyenkor a könyvbe beleírt személy egy kicsit magának az írónak is képzeletben magát, legalábbis az író fontos csatolt részének. Aki nélkül ugyebár...

És lehet, hogy a szerző maga is tanúja lesz a kisember e megdicsőülésének, mert ő is ott nézelődik valahol a kirakatüveg előtt, csak egy kicsit a háttérbe húzódva és teljesen csöndben, mert egy író mégsem

égetheti magát olyan gyermetegséggel, hogy ujjával az üveget bökdösve lelkendezik, hogy nézzék, emberek, nézzék, azt ott én írtam, hát nem hihetetlen?!

Holott nem a maga akaratából kezdődött ez az egész! A kényszerek, a „bizonyos kényszerek” vezetnek ide minden esetben. Amikor történik valami és megérezzük, hogy méltatlanok vagyunk az egyedüli birtoklásra, hogy kötelességünk szerteszórni a világban történeteket, hogy mindenki részessé válhasson.

Az írók és olvasók alkotta közösség az egyetlen, ahol megvalósulhat a néhol fölemlegetett eszme, hogy mindenki a képességei szerint adakozik a közösbe és a szükségletei szerint vehet el onnan. Ugyanakkor az író kétségtelenül olvasó is egy kicsit, s megfordítva ugyanígy, mert az olvasó az írásokban mindig talál néhány mondatot, amit ő máshogyan fogalmazott volna.

Mindeközben mindenki univerzálisan kielégül! Az író azért, mert sokan elolvassák azt, amit írt, az olvasó meg azért, mert tudja, hogy ő bármennyire is csodálkozik a könyvek megszületése fölött, hasonlót létrehozni nem tudna, ezért sűrűn hálát ad a sorsnak, hogy léteznek írók, akiknek a könyvei gyönyört okoznak neki. Mindez onnan tudható, hogy az író először a mások könyve fölött csodálkozó olvasó maga is. Ő is birtokosa a könyvek fölötti döbbenetnek, s ha a véletlenek egybeesnek, jórészt ez a döbbenet adja a kezébe a tollat. Az író belső kényszere meghatározó módon fakad a más könyvek létezése fölötti csodálkozásból és örömből.

És meghatározó módon fakad a hemingway-i mondatból is, hogy mindazt, amiről senki más nem tud, meg kell írni. A körülvevő történetek egyre szorosabban tekerednek az író testére, fojtogatják szinte, hogy kezdjen már neki! Az egyre terebélyesedő belső kényszer lassan kikerülhetetlen erőhatássá lényegül, ami vaskézzel ülteti az író a toll és a papír mellé az asztalhoz.